folklor/edebiyat, cilt:17, sayı:67, 2011/3

15. YÜZYILDA HITAY'DA BİR TİMURLU SEFİR: GIYASEDDİN NAKKAŞ'IN HITAY GÖZLEMLERİ

Betül Mutlu*

1. Giriş

Yabancı ülkelere gönderilen elçilerin o ülkelerde edindikleri izlenimler, devlet adamlarıyla yaptıkları görüşmeler ve yürüttükleri diğer resmi işler hakkında düzenledikleri ve takdim ettikleri raporlar olarak tanımlayabileceğimiz sefaretnameler, gezi türü içinde yer alan önemli metinler olduğu gibi, sosyal bilimlere kaynaklık edecek veriler de içerirler. Edebiyatımızın bilinen en eski gezi kitabı ve ilk sefaretnamesi, Hoca Gıyaseddin Nakkaş tarafından 1422'de Farsça olarak kaleme alınan *Hıtay Sefaretnamesi'*dir.** [1]Eser 1727-1728 yıllarında Şeyhülislam Küçükçelebizade İsmail Asım (1685-1760) tarafından Osmanlı Türkçesine çevrilmiştir.*** [2]

Sefaretname'nin yazıldığı 15. yüzyılda hâkim olunan coğrafyada kullanılan dilin Farsça olması, resmî ve edebî dile de yansımış Gıyaseddin Nakkaş da buna uyarak resmî rapor niteliğindeki sefaretnamesini bu çağın tercih edilen dili Farsçayla yazmıştır.****[3] Bu duruma dikkat çeken Orhan Şaik Gökyay, Hıtay Sefaretnamesi ile birlikte ondan kısa bir süre sonra yazılan Ali Ekber Hıtâî'nin *Hıtâînâme'*sinin de aynı dille yazılmasına şöyle bir açıklama getirir: "Bu yüzyıllarda İran edebiyatı ve dili Türk toplumunda büyük bir yer tuttuğu için hükümdarlar ve şehzadeler bile Türkçe kadar Farsça da biliyorlardı.

* Yrd.Doç.Dr., Karaelmas Üniversitesi /Zonguldak

** İncelememizde *Hıtay Sefaretnamesi*'nin Ali Emîrî tarafından yayınlanan 1913 tarihli baskısı esas alınmıştır.

*** Bir fıkıh bilgini, tarihçi ve şair olan Küçükçelebizade'nin Çin'e olan ilgisi sadece bu eserle sınırlı değildir. Yazarın *Târîh-i Nevâdir-i Çin-i Maçin* adında bir çevirisi daha bulunmaktadır.

**** Kaan Dilek, Farsça seyahatnameleri konu edindiği bir makalesinde *Hıtay Sefaretnamesi*'nin İran edebiyatında düz yazı biçiminde yazılmış ilk seyahatnamelerden biri ve Farsça ilk resmi elçi seyahatnamesi olduğunu belirtmektedir (Dilek 2007:215).

Bu ilk iki seyahatnamenin Farsça olması bundan dolayı yadırganamaz. Nitekim her ikisi de çok geçmeden Türkçeye çevrilmiştir." (1973:459).

Gezi literatüründe Gıyâseddîn Nakkaş'ın eseriyle Ali Ekber Hıtâî'nin aynı yüzyılda kaleme aldığı *Hıtâînâme*'nin ad benzerliğinden dolayı birbirine karıştırıldığı gözlemlenmektedir. *Hıtâînâme*, Yavuz Sultan Selim'e sunulmak üzere Ali Ekber tarafından Farsça olarak 1516'da yazılan geniş içerikli bir seyahatnamedir. Zeki Velidi Togan bu seyahatnamenin özgün bir eser olmak bakımından pek değeri olmadığını, Ali Ekber'in eserini yazarken Gıyâseddîn Nakkâş'ın eserinden yararlanmış olduğunu belirtir (1940: 318). *Hıtâînâme'yi* doktora çalışması olarak Çin kaynaklarıyla karşılaştırmalı olarak inceleyen Lin Yih-Min de, Ali Ekber'in Çin'de bizzat seyahat etmediği, eserini yazarken Gıyaseddin Nakkaş'ın Sefaretnamesi'nden yararlandığı görüşündedir.*[1] Bu bulgular iki eser arasındaki ortak özelliklerin sadece ad ve tür benzerliğiyle sınırlı kalmadığını, içerik benzerliğinin de söz konusu olduğunu göstermektedir

Edebiyat tarihimizde *Hıtay Sefaretnamesi* hakkında ilk ayrıntılı bilgiyi Fuat Köprülü (1890-1966) vermiştir. Eserin 1913 yılında Ali Emîrî (1857-1924) tarafından yapılan Osmanlıca baskısı üzerine *Millî Tetebbular Mecmuası'*nda kapsamlı bir eleştiri yazısı yayımlayan Köprülü, eserin yayıncısı Ali Emîrî'nin tarihsel bilgiler konusunda yanıldığını, yayımladığı risalede de kimi yanlışlıklar bulunduğunu ileri sürer ve bu yanlışlıkları Sefaretname'nin Hâlis Efendi nüshasıyla karşılaştırarak ayrıntılı biçimde sıralar.**[2] Ali Emîrî, esere yazdığı önsözde Sefaretname'den, önce Timurlu dönemi tarihçisi Abdürrezzak Semerkandî'nin 700-875 yılları arasını kapsayan tarih kitabı *Matlaü's-Sadeyn*'de (tlf. 1360), sonra bir başka tarihçi Hondmir'in *Habîbü's-Siyer* (tlf. 1333) adlı eserinde söz ettiğini daha sonraları da Osmanlı tarihçisi Kâtip Çelebi'nin Sefaretname'nin bazı bölümlerini çevirerek *Cihannüma*'da (tlf. 1732) yayımladığını belirtir (1913:2). Fuat Köprülü ise *Sefaretname*'nin önce Timurlu devletinin Mirza Şahruh zamanının tarih ve coğrafyacılarından Hâfız-ı Ebrû'nun *Zübdetü't-Tevârîh* (tlf. 1372) adlı tarihine alındığını sonra da oradan Abdurrezzak Semerkandî'nin Farsça tarih kitabı *Matlâ'ü's-Sâdeyn'*ine aktarıldığını belirlemiştir (1913:357). *Hıtay Sefaretnamesi'*nden söz eden kaynakları ayrıntılı olarak irdeleyen Köprülü, Sefaretname'den çeşitli ülkelerden pek çok bilim insanının söz ettiğini, Fars müelliflerinden Hâfız-ı Ebrû'nun Zübdetü't-Tevârîh, Abdurrezzâk Semerkandi'nin Matlâ'ü's-Sâdeyn, Hondmir'in Habîbü's-Siyer; Osmanlı müelliflerinden Kâtip Çelebi'nin Cihân-nümâ, Şarkiyatçı Langles ve Quatremére'nin de çeşitli eserlerine bu Sefaretname'yi bütün olarak aldıklarını belirtir.

Hıtay Sefaretnamesi, bilinen en eski gezi kitabımız olmasına rağmen bugüne değin hakkında başvuru kitaplarında birkaç cümleyle söz edilmiş, metin doğrudan günümüz

---

* Lin Yih-Min, karşılaştırmayı yaparken ondan bir süre önce aynı bölgeyle ilgili izlenimlerini yazan Gıyaseddin Nakkaş'ın eserinin Osmanlıca çevirisine ve *Matlaü's-Sadeyn*'in M. Quatremére tarafından yapılan Fransızca çevirisindeki (1843) *Hıtay Sefaretnamesi* metnine de başvurur.

** Köprülü, eserin nüshaları hakkında da şu bilgileri verir: "Şarel Schefer kendi kütüphânesinde bu tercümenin bir nüshası mevcut olduğunu söylediği gibi (Mélanges orientaux, P. 38), biz de Hâlis Efendi Kütüphanesinde üçüncü bir nüshasında tesadüf ettik. Hâlis Efendi nüshasına gelince, bir zaman 'Abdülhak Monlâ' ve muahharen de 'Sadrazam Âli Paşazade Mustafa Reşîd Paşa'ya ait olduğu üzerindeki kayıtlardan anlaşılan bu nüsha az çok yanlış fakat oldukça güzel bir talik ile 1180'de İsmail isminde biri tarafından istinsah edilmiştir." (1913:355).

alfabesine aktarılmamış, metin ve incelemesini de kapsayacak bağımsız bir çalışma yapılmamıştır. Fuat Köprülü 1913 yılında, *Hıtay Sefaretnamesi*'nin yaklaşık yüz yıldır Doğu ve Batı bilim dünyasında sözü edilen önemli bir eser olduğunu ve bu eser hakkında Çin ve İran kaynaklarıyla karşılaştırmalı yeni araştırmalar yapılması gerektiğini söyler. Bu uyarı ancak 1950 yılından sonra karşılık bulur. Eser hakkında yapılan iki çalışmada, Sefaretname aynı dönemin Çin kaynaklarıyla karşılaştırılmıştır. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Sinoloji Bölümünün ilk öğrencisi Muhaddere Özerdim, "Acâib-ül-Letâif (Hıtay Sefâret-nâmesi) ile Çin Kaynakları Arasında İlgi" adıyla yapmış olduğu çalışmada eseri günümüz Türkçesine doğrudan sadeleştirerek aktarmış ve Ming devri vakayinameleriyle karşılaştırmıştır. Çalışma sonucunda hem Çin kaynaklarında hem de Sefaretnamede rakam yazımında hataların bulunduğunu, eserde sözü edilen Ming Hanedanı dönemine ait kimi olayların bulunduğunu; ancak bu elçi kafilesinden önemsiz bir şekilde söz edildiğini belirlemiştir.*[1]

Gülçin Çandarloğlu, *Orta Asya'da Timurîler, Çin'de Ming Münâsebetleri, Ch'en Ch'eng Elçilik Raporu* adlı kitabında Timurlular ile Çin hanedânı Ming arasındaki ilişkileri başlıkta belirttiği kaynak metinler aracılığıyla irdelemiştir. Çandarlıoğlu, Çin kaynağı olarak Ming yıllıklarında mevcut olan elçi Cheng-Chen'in yazdığı *Elçilik Raporu'*nu, Timurlu belgesi olarak da Gıyaseddin Nakkaş'ın *Hıtay Sefaretnamesi*'nin ilk bölümünü ve Çin İmparatoruyla Mirza Şahruh'un *Matlaü's-Sadeyn*'de yer alan karşılıklı iki mektubunu ele alır. Çandarlıoğlu araştırmasının sonucunda Cheng-Chen yazdığı *Elçilik Raporu'*nda daha çok Timurluların sosyal hayatı ve ekonomik durumu hakkında bilgi verdiğini, Nakkaş'ın da Sefaretnamesi'nde Çin toplumu hakkındaki gözlemlerini yazdığını, bu karşılıklı gidiş gelişlerin Timurlularla Çin arasındaki ilişkileri geliştirdiğini belirtmiştir (Çandarlıoğlu 1995: 17).**[2] Eser hakkında Çin kaynaklarıyla karşılaştırmalı çalışmalar yapılmış ancak ulaşabildiğimiz kadarıyla İran kaynaklarıyla karşılaştırılmalı çalışma yapılmamıştır.

Timurlular zamanında o dönemler için geleneksel anlamda kapalı bir toplum olarak nitelendirebileceğimiz Çin'e yapılan bu ziyaret, siyâsî ve kültürel açıdan önemli bir girişimdir. Ziyaret izlenimlerinin belgelendiği *Hıtay Sefaretnamesi* de dönemin Timurlu-Ming Hanedanı ilişkilerini ve Timurlu Devleti'ni inceleyen araştırmacılar tarafından önemli bir başvuru kaynağı olarak değerlendirilmiştir. Bu ilişkiler üzerine Çin elçisi Cheng-Chen ve Timurlu elçisi Nakkaş'ın seyahat notlarını kaynak olarak kullanarak makaleler üreten ilk araştırmacılar Batılılardan sonra Japonlardır. Japon araştırmacılar, Orta Asya tarihini ilgilendiren bu türden verimli çalışmalara yol açabilecek araştırmaların

* Muhaddere Özerdim günümüz Türkçesiyle yayımladığı çalışmasında, Türk devlet adamları hakkında bilgi veren dipnotların hepsini kısaltılarak aktarmış, şiir dizelerinden söz etmediği gibi, metne anlamı tamamlamak için cümle bağlamı içinde bulunmayan sözcükler eklemiştir. Sefaretname üzerine yapılan ulaşabildiğimiz son çalışma Yavuz Senemoğlu tarafından yapılmıştır. Senemoğlu eseri Muhaddere Özerdim gibi, kimi bölümleri kısaltarak günümüz Türkçesine doğrudan sadeleştirerek aktarmış, eser üzerinde inceleme yapmamıştır. Metnin aslına sadık kalmayan ve kimi sözcükler hakkında kişisel yorumlarını da katan Senemoğlu'nun hazırladığı çeviri popüler bir yayın niteliğindedir.

** Gülçin Çandarlıoğlu, *Hıtay Sefaretnamesi*'nin karşılaştırma yapmak için yeterli bulduğu ilk yirmi beş sayfasını günümüz harflerine aktarmış, araştırmasının sonuna da Orta Asya'da Timurluların durumunu ve Çin'de Ming Sülalesi zamanını gösteren ayrıntılı bir harita eklemiştir.

gerekliliğine İkinci Dünya Savaşı öncesi dönemlerde dikkat çektiler (Zsombor 2010: 12).* [1] Bilim dünyamızda ise bu dönemle ilgili araştırmalarda yukarıda sıraladıklarımız hariç, daha çok Robert Hans Roeber gibi Batılı araştırmacılardan yapılan aktarımlara, *Sefaretname* metninden alıntı söz konusu olduğunda da Matlâ'ü's-Sâdeyn çevirilerine başvurulmaktadır.

15. yüzyıl tarih araştırmaları açısından önemli bir kaynak eser olan *Hıtay Sefaretnamesi*'nin edebiyat tarihimizde de önemli bir yeri vardır. Bu Sefaretname, edebiyatımızın gezi türünde bilinen ilk eseridir. Ahmet Haşim, *Frankfurt Seyahatnamesi*'nde seyahatnameyi "harikuladelilikler avı" olarak nitelendirir ve olağanın okuyucunun ilgisini çekmeyeceğini belirtir (2004:11). Günümüzün "Harikuladelilik" kavramı açısından değerlendirdiğimizde *Hıtay Sefaretnamesi* bu kavramın içeriğiyle örtüşmemektedir. Ancak "zamanın ruhu" kavramıyla düşünüp, eseri 15. yüzyıl koşullarının çerçevesiyle ele aldığımızda, Nakkaş'ın yolculuk boyunca resmi görev sınırları içinde anlattığı görsel malzemenin dikkate değer harikuladelilikler içerdiğini rahatlıkla söyleyebiliriz.

2. Gıyaseddin Nakkaş'ın Hıtay Gözlemleri

Hıtay veya Hıtâ, Sarı nehir ile Çin Seddi arasındaki bölgenin adı olup merkezi Pekin idi (Taşağıl: 405). Kaşgarlı Mahmud, Divanü Lügâti't-Türk'te Hıtay için "Orta Çin" ifadesini kullanır: "Çin aslında üç bölüktür: Birincisi 'Yukarı Çin'dir ki, doğudadır; buna 'Tawgaç' derler. İkincisi 'Orta Çin'dir; burası 'Xıtay' adını alır. Üçüncüsü 'Aşağı Çin'dir, 'Barxan' adı verilir; bu Kaşgar'dadır." (1998:453-454). Kaşgarlı Mahmud'un "Orta Çin"i ifade etmek için kullandığı Hıtay adı, çeşitli dönemlerde Çin'in kuzeyinde yaşayan farklı etnik grupların yaşadıkları bölgeleri karşılarken daha sonraları Çin'i ifade eder hale gelmiştir. Alimcan İnayet, bu sözcüğün tarih içinde kullanımı hakkında şu bilgileri aktarmaktadır: "Bilindiği gibi, Çin'de Liao Hanedanlığı (M. S. 907 – 1125) Kıtanlar tarafından kurulmuştu. Kıtanlar, Çince tarih kaynaklarında Hunların evlatları olarak gösterilmektedir. Bunlara Türk diyenler de vardır. Dolayısıyla 'Liao' döneminde kuzey ve batı kavimleri Çin'e 'Kıtan' demişlerdir. Ming hanedanlığı döneminde ise Hanlıların (Çinlilerin) Kıtanlara 'Qita' (Kita), 'Qitayi' (Kitayi) dediklerini görüyoruz. Bu terim müslüman yazarları tarafından 'Hitai' ya da 'Hatai' şeklinde, Avrupalı yazarlar tarafından ise 'Catai', 'Cata' veya 'cathay"'şeklinde kaydedilmiştir. Bugün de Ruslar Çin'e 'Kitay' veya 'Hıtay' demektedirler." (2007:1179). Gıyaseddin Nakkaş'ın *Hıtay Sefaretnamesi'*ne konu olan bölge ise, siyasi açıdan bu tarihsel adlandırmaların dışında Çin ülkesidir. *Sefaretname*'de anlatılan Hanbalık, Karamuran, Sofuata, Ceyhun … gibi kent ve nehir adlarının pek çoğunun Türkçe kaydedilmesi yukarıdaki bilgileri tamamlayacak biçimde bölgede tarihi açıdan etkili Türk varlığını göstermektedir.

---

* Rackai, Mitsui Takayuki'nin "Ming Saltanatında Shadi Khwaia'nın Büyükelçiliği" (1937), Ichiseda Miyazaki'nin de "Timurlu Sülalesinden Ming Çin'ine Yapılan Sefaret Yolculukları" (1947) adlı çalışmalarında Timurlu-Çin ilişkilerinin durumunu Nakkaş'ın yazdıklarına dayandırarak temellendirdiklerini belirtir (2010: 9-10).

2.1.Yolculuk

Mirza Şahruh ile İmparator Dai-Ming'in daha çok ekonomik meseleleri içeren siyasi ilişkileri Gıyaseddin Nakkaş ve arkadaşlarının sefaretinden daha önce başlamıştır. İmparator Dai-Ming 1417'de, Timur'un ölümünden sonra ortaya çıkan karışıklıkları gidererek tahta çıkan Şahruh'a bu tahta çıkışı vesilesiyle elçi Cheng Chen'in de içinde bulunduğu bir sefaret heyeti gönderir. Daha sonraları gelişen diplomatik gelişmelere bakıldığında, 1417 ve 1427'de iki kez bu bölgeye elçi olarak giden Cheng-Chen'in performansının iki ülke arasındaki ilişkilere büyük katkı sağladığı görülmektedir (Hecker, 1993:97). İmparator Ming bu ilk temas sırasında hediyelerle birlikte gönderdiği mektupta, özetle ticaret yollarının serbest bırakılmasını ister. Şahruh da aynı sefaret kafilesiyle birlikte gönderdiği bir elçiyle bu isteklerinin kabul edildiğini bildirir.* [1] Daha sonra Mirza Şahruh, 1419 yılında Hıtay imparatoruna tekrar bir elçi kafilesi gönderir. Bu kafilenin içinde Mirza Şahruh'un oğlu ve Herat Valisi Şehzade Mirza Baysungur'un elçisi olarak yer alan Hoca Gıyaseddin'in üç yıl süren yolculuğu saltanat merkezi Herat'tan başlar. Yolculuğun başlangıç ve bitiş noktası olan Herat, Timurluların saltanat merkezidir. Hoca Gıyaseddin'in de içinde bulunduğu elçi kafilesi, Çin İmparatoruna mektup ve hediyeleri teslim etmek üzere 24 Kasım 1419'da Herat'tan yola çıkıp 27 Aralık 1419'da Belh'e varır. Şiddetli soğuk ve yağmurdan dolayı 7 Ocak 1420'ye kadar bu kentte konakladıktan sonra 7 Şubat 1420'de Semerkant'a ulaşırlar. Şahruh'un diğer oğlu Mirza Uluğ Bey'in elçileri Sultan Şah ve Muhammed Bedahşi, Mirza Suyurgatmış'ın elçisi Arıgdak, Şah Melik'in elçisi Erduvan ve Şah Bedehşan'ın elçisi Hoca Taceddin de Semerkant'ta bu kafileye katılır. Hoca Gıyaseddin yolculuk süreçlerini yıl, ay ve gün belirterek anlatır. 25 Şubat 1420 tarihinde Semerkant'tan hep beraber hareket eden elçiler, 19 Mart'ta Taşkent'e, 28 Mart'ta Seyram'a, 15 Nisan'da Eşbere'ye ve 5 Mayıs'ta Moğol memleketine varırlar. Elçiler bu aşamada Moğol memleketinde korkutucu bir karışıklığa rast gelirler. Bölgenin hakimi Üveys Han, Moğol emirlerinin isyanını bastırır ve elçiler yollarına davam ederler. Ancak Tarkan şehrine gelinceye dek bu bölgedeki yağma haberlerini alıp telaşlanırlar. 16 Temmuz'da Karahoca'ya, 30 Temmuz'da Sofuata'ya, 1 Ağustos günü Kamel ve 24 Ağustos'ta Hıtay kenti Sekcu sınırına varırlar. Sekcu sınırında imparatorun gönderdiği bir grup elçileri karşılar ve kırda ağırlayıp kendilerini, hizmetçilerini, mallarını kaydederler. Birkaç sınır kasabasında daha ağırlanan elçiler, 24 Ağustos-3 Aralık arasında Sekcu, Kamcu ve adı verilmeyen bir başka kentte konakladıktan sonra hizmetkarlarını, mallarını ve atlarını burada bırakıp 3 Aralık'ta Sadinfu'ya varırlar. 14 Aralık'ta başkent Hanbalık'a varan elçiler, burada beş ay kalıp resmî görevlerini yerine getirir, Hıtay toplumu hakkında geniş gözlemlerde bulunurlar. 18 Mayıs 1421'de dönüş yolculuğuna çıkan elçiler, bu kez güvenlik nedeniyle çöl yolunu tercih ederek farklı bir güzergâh izler, 15 Ağustos 1421'de Herat'a varırlar. Nakkaş, dönüş yolculuğunu sadece yer ve tarih bildirerek iki sayfada özetler. Dönüş yolları da şu güzergâhtır: Segan, Kamcu, Sekcu, Hotan, Kaşgar, Hisar-ı Şâdıman, Belh ve Herat.

* Gülçin Çandarlıoğlu bu karşılıklı mektupları günümüz harflerine aktararak incelemiştir. bk. Çandarlıoğlu 1995:16-27.

2.2. **Gözlemler**

Yaklaşık üç yıl süren elçilik göreviyle ilgili ayrıntıları raporlayıp Mirza Baysungur'a takdim eden Hoca Gıyaseddin Nakkaş, mesleğinden ileri gelen bakış açısını eserine tamamıyla yansıtmıştır. Nakkaş'ın temel amacı resmî görevi olan sefirliği yerine getirmek olmakla birlikte sadece fiziksel gözlemlerle yetinmemiş toplumun sosyal yapısıyla da ilgilenmiştir. Yazar bu yansıtmada, kimi zaman sistematik kimi zaman da kendi izlenimlerine göre seçip anlattığı betimsel bilgileri sunar. Sefaretnamede Hıtay hakkında ele alınan konuları şöyle sıralayabiliriz: din, sosyal yapı, güvenlik sistemleri, yasaları uygulayış biçimleri, coğrafi özellikler, yapıların mimari özellikleri, yabancı elçileri kabul kural ve yöntemleri.

Nakkaş öncelikle konaklanan Hıtay şehirlerinin, kasabalarının ve sınır birimlerinin planlamalarını anlatır. Hıtaylılar tüm yerleşim birimlerinde yurtlarını dört köşe kurmaktadır. Sekcu şehri dört köşe kurulmuş olup kalesi, çok sıkı surları ve içinde de geniş bir karargahı vardır. Şehrin dört köşesinde dört kapı bulunmaktadır ve her kapının üzerinde çatısı çini kiremitlerle örtülü birer köşk inşa edilmiştir. Şehirlerin sınırlarının nasıl korunduğunu, sınır kalelerinin yapısını, şehir merkezlerinin genel görünümünü ayrıntılarıyla anlatan sefir, bu tutumuyla aynı zamanda istihbarat bilgileri de vermektedir. Hıtay'da elçiler sınırdan girerken ve çıkarken yanlarında bulundurdukları adamları, atları ve eşyalarıyla birlikte ayrı ayrı deftere kaydedilmektedirler. Sınırlarda "Raçi" adı verilen muhafızlar bulunmaktadır. Ülkeye özgü güvenlik yapısı olan "Kargu" denilen yapılarda sınır gözlemcileri ve habercileri olan "Kidiku" adı verilen ulaklar bulunmaktadır. Nakkaş, kent içinde asayişi sağlayacak bekçi gibi güvenlik görevlilerinin olmayışını Hıtaylıların yasa ve yönetim biçimlerinin olgunluğa erişmiş olmasına bağlar: "Hıtâyîlerin yasak ve siyâsetleri kemâl üzere olmağın bu vech üzere âdâb ile durmaları çâvuşa muhtâc değil idi."(1913:16). Yazar yasaların uygulanışıyla ilgi olan bilgileri de imparatorla görüştükleri gün gözlemlediği insan manzaralarıyla ilişkilendirerek verir. Hıtay'da vali ve zabitlerin hiç kimseyi suçundan dolayı ceza verip öldürme yetkileri bulunmamakta, bir yıllık bir uzak yerde bile olsa suçlunun günahının bir tahta parçasına yazılarak boynuna asıldığını, yasalarındaki suçun türüne göre zincirle ya da boyundurukla Pekin'e gönderildiğini belirtir. Ceza sistemlerini de izleyeceği infaz öncesi anlatır. Hıtay'daki infaz sisteminde idam cezası bulunmakta ancak, bu cezanın verilebilmesi için padişahın tüm divanlarının ceza konusunda oy birliği içinde bulunması gerekmektedir:

"Şöyle ki pâdişâhın on iki divânında dahi cürmi sâbit olmak gerekdir. Eger on birinde sâbit olur on ikincide sâbit olmazsa ol şahıs için halâs ümidi vardır. Ve ithâm olunduğu cürümden sâlim olduğuna farazâ altı aylık yahûd dahı ziyâde mesâfe mahalde olan âdemin şehadetini iddi'â eylese ol şahsı hakîkat-i hâle ıtlâ içün getürüb kaziyyeden bahs iderler. Ve iktizâsına göre faysal virirler. Ve bu cihetle nîce mücrim habsde helâk olub mürd olanlarını pâdişâhdan hükm olmayıcak zemîne defn idemezler."(1913:35)

Nakkaş, Hıtay toplumunun dinî inanışlarını ayrıntılı olarak anlatır, putları, ibadethaneleri, ayinleri Hıtay'ı tanımlayan başlıca göstergeler olarak ayrıntılı biçimde betimler. Hıtay toplumunun temizliğini, dürüstlüğe olan dikkat ve saygılarını, konukseverliklerini vurgulayan Nakkaş, bu kültürde yılbaşına verilen önemi ve günlerce yapılan kutlama törenlerini de ayrıntılı olarak anlatır. Nakkaş'ın dikkatini çeken bir

başka gelenek de Hıtay toplumunun diğer milletlerden farklı olan yas kıyafetlerinin beyaz olması, imparatorun ölen eşiyle birlikte hizmetkarlarının da beş yıl yetecek yiyecek ve içecekle birlikte onun lahdine konulmasıdır. Sefir bu sosyolojik gözlemleri tanık olduğu olaylardan yola çıkarak öyküleştirmiştir.

Timurlu dönemi mimarisi renk ve özgünlük açısından çağdaşı pek çok uygarlıktan üstündür. İsmail Aka (1994:200) bu dönemin gelişmiş mimarisini Roemer'den şöyle aktarır: "Binanın bütün görünebilen yerlerini kaplayan çiniler, muhteşem bir renk ve yazı zenginliğini arz ederler. İster yapı ister süsleme bakımından olsun, yapı sanatlarının seçkin eserleriyle Timurlu devri mimarisi hakikaten üstün bir seviyeye erişmiş ve Avrupa'da 'Timurlu Rönesansı' tabirinin ortaya çıkmasına sebep olduğu gibi, bu mimarinin unsurları XVI. Yüzyılda Safeviler'e geçerek, günümüze kadar devam edip gelmiştir." Sanat tarihi alanında yapılan çalışmalarda da bu dönemde Çin'e ait her şeye büyük ilgi duyulduğu, bu ilginin sonucu olarak Timurluların Çin sanatından etkilendikleri belirtilmektedir. Bu çalışmaların verilerine göre, Ming imparatorlukları ile Timuriler arasında çeşitli elçiler gidip gelmişler ve erken 15. yüzyılda İran'da Çin üsluplarına karşı ikinci bir ilgi dönemi uyanmıştır (Mahir 1993:278). Hıtay'da mimarinin ve süsleme sanatlarının tüm bölgede rastlanmayacak ölçüde diğerlerinden üstün olduğunu belirten Nakkaş, Hıtay ülkesinin köşk, saray ve tapınaklarının dünyaya örnek olabilecek düzeyde birer sanat eseri olduklarını söyler. Gözlemlediklerini ayrıntılarıyla anlatan Sefir, Kamcu'da gördüğü bir köşkü şöyle anlatır:

"Bu köşk bi'l-cümle ağacdan olub devresi yigirmi zirâ' ve irtifâ'ı on iki zirâ' idi. Ve bir mertebede mutallâ itmişlerdi ki gören altından yapılmış zann iderdi. Ve köşkün altında bir serdâbe ve ol serdâbede bir timur mil yapub mili kürsi üzerine nasb ve ucunı kasr-ı mezbûrun altına vaz' idüb ol serdâbda cüz'î hareket ile zikr olunan köşk hareket iderdi. Âlemin neccâr ve âhenger ve nakkâşları ol kasrı temâşâ ve san'at ahz itmelerine lâyık idi. Kasr-ı mezbûra ol diyârın Müselmânları Çarh-ı Felek dirlerdi."(1913:23)

Nakkaş diğer şehirlerde gördüğü köşkleri, imparatorluk sarayındaki ihtişamı, süslemeciliğin boyutlarını anlattıktan sonra, Hanbalık'ta yer alan saraydaki heykeltıraşlığı, doğramacılığı ve nakkaşlığı Horasan'daki ustaların yapmaya kadir olmadığını söyler. Nakkaş'ın özellikle bu ayrıntıları seçip anlatması, Timurlular döneminde sanat ve bilime verilen öneme işaret etmektedir.* [1] Sefirin mimarlık ve süsleme sanatlarından sonra ilgilendiği bir diğer alan müziktir. Hıtay'da kullanılan "kemânçe", "musikâr", "çârpâre" ve "ney" bazı müzik enstrümanlarından söz eden Nakkaş, bunların ne olduğunu açıklamaz; ama o gün için Hıtay'da "ney"in iki türlü çalındığını özellikle vurgular: "Neyzenlerin ba'zısı neyi mu'tâd olduğu üzere çalub ba'zısı sûrâhlarından üfürürler idi." (1913: 16) Yani neyzenlerin kimi bu çalgıyı bildiğimiz biçimde, kimisi de ortasındaki deliklerden üfleyerek çalmaktadırlar. Lin Yih Min, Quatremére'in Fransızca

* Muhsin Macit, Timurlu yönetiminin edebiyat ve sanata bakışını Herat kenti odağında şöyle anlatır: Herat İlhanlılar zamanında tahrip edilmiş olmasına karşın sürekli önemini korumuş bir şehir hüviyetiyle Timurlu mirzâların zaman zaman yönetim merkezi konumuna yükselmiştir. Bilhassa Timur'un ölümünden sonra varisleri arasında hızlanan siyasî rekabetin ardından Hüseyin Baykara'nın sulh ve sükûn ortamını sağlamasıyla birlikte şiir, musiki, hat, nakış ve ciltçilik gibi sanat dallarında ayrı bir üslûbun merkezi olmuştur (2002: 14).

çevirisinden bunlardan başka "Yatugan", "Pipe" gibi (1950:102) müzik enstrümanı isimleri de aktarmasına rağmen bunlar Osmanlıca çeviride bulunmamaktadır. Osmanlıca çeviride bu kısım şu ifadelerden ibarettir: "Ve sâzendelerin ba'zısı usûl ve âheng-i Hıtây'a mugâyir mûsikâr ve gayrı sâzlar çalub ba'zıları dahı sâzını yanındaki âdem ile müşterek çalarlardı. Farazâ mûsikârî, bir eliyle mûsikârını tutub bir eliyle yanındaki neyzenin çaldığı neyin sûrâhlarını basar ve kezâlik neyzen dahı bir eliyle çaldığı neyi tutub bir eliyle dahı çâr-pâre tutardı."(1913:34).

2.3.Anlatım

Sefaretname anlatım açısından Herat'tan Pekin'e kadar yapılan yolculuk ve Pekin izlenimleri olmak üzere iki bölüme ayrılmaktadır. Yolculuk sürecinden çok konaklamalara odaklanan sefir, şehirleri anlatısının merkezi olarak belirginleştirir.

Yerleşim yerlerini adlarıyla ve birbirlerine olan uzaklıklarını belirterek anlatan Nakkaş, ziyaret edilen yerlerin iklim koşullarını kimi zaman doğrudan bilgi vererek kimi zaman da öyküleyici biçimde anlatır. Mevsimlerin ve ayların geçişine göre canlı betimlemeler yapan Nakkaş, dönemin ulaşım araçlarını da ayrıntılarıyla anlatır. Karamuran'daki (Sarı Irmak) yolculuklarını anlatırken sadece yolculuk sürecini, ırmağın büyüklüğünü değil, Hıtaylıların bu ulaşım biçimini kullanım şeklini de verir:

"Şevvâlin dördünci güni Karamürân suyuna varıldı ki nehr-i mezbûr Ceyhûn'a yakın bir büyük su idi. Nehr-i mezbûrun iki tarafının kenârında onar zirâ' ba'îd mahalde âdem beli kalınlığında birer temür mil diküb uyluk mikdârı bir temür zencîri mezbûr millere bend itmişler ve yigirmi üç gemiyi muhkem ipler ile ol zincire bağlayub gemilerin üzerine hem-vâr büyük tahtalar döşemişler idi. Bilâ-zahmet çehâr-pâlar ile mezbûr cisrden geçilüb nehrin Hıtây tarafında olan şehr-i mu'azzama varıldı." (1913:23)

Nakkaş, Sefaretname'nin en çok ilgi çeken yönlerinden biri olarak düşündüğümüz karşılama, ağırlama, yılbaşı ve Hıtay'ın kendine özgü bazı ilginç törenlerini en ince ayrıntılarına kadar anlatmıştır. Nakkaş'ın içinde yer aldığı elçi kafilesi, konaklanan her yerleşim merkezinde mükellef sofralarla ağırlandıkları gibi, Hıtay'ın geleneksel eğlence kültürüyle de tanışmışlardır. Nakkaş bu bölümlerde ayrıntılı ve merak uyandırıcı betimlemeler yapar: "Ba'dehu bâzîgerler lu'ba âgaz idüb ta'bîr ve takrîri mümkün olmayacak oyunlar oynadılar.Ve mukavvâdan yapmış bulundukları sûretlerin içüne girüb usûl-i Hıtây ile hayret-engîz rakslar eylediler. Ezcümle bezden yapılmış ve tüyler yapışdırılmış ayakları ve burnı kırmızı bir büyük kekliğin sûretinin içine bir oğlan girüb miyân-ı meydânda reftâr ve ayaklarını ve başını usûl-i Hıtây üzre bir gûne tahrîk iderdi ki temâşâsı huzzârı mânend-i sûret-i divâr eyledi."(1913:17)

Nakkaş bu törenlerden o kadar etkilenir ki, birkaç kez "Anlatmak kabil değildi." sözünü söyleme gereği duyar. Nakkaş'ın seçip aktardığı ayrıntılardan görsel olanların bir pek çoğunun günümüze değin aktarılan Çin imgelerine, belgesellerine benzer bir şekilde yansıtıldığını söyleyebiliriz. Mukavva hayvan modellerinin dans ettiği binlerce kişilik orkestralar, zengin kadrolu imparator törenleri, süslenmiş filler, araba çeken "Cinfular" bugün dahi Çin'le ilgili imgelerimizden en belirginleridir. Nakkaş Cinfuları şöyle anlatır: "Zikr olunan Cinfular arabalara ipler bağlayub her arabayı on ikisi omuzlarıyla çekerler.

Ve her ne kadar zahmetli ve yağmur olsa yine zûr ve kuvvet ile çeküb menzilden menzile îsâl iderler. Zikr olunan hizmetkârların ekserisi hoş-likâ civânlar olub kulaklarına Hıtây'da yapılan sahte incüler takmışlar ve saçlarını başlarının ortasında dügun idüb bağlamışlar idi." (1913: 20)

Sefaretname betimleme açısından zengin olduğu gibi, dönemin dil malzemesini de aktarmaktadır. Nakkaş, kimi zaman "İmparator tahtından sert bir yayla atılacak okun varacağı yer kadar uzak", " Sekcu şehrinin merkezine on konaklık daha yol vardı", "Âdem beli kalınlığında halatlar" gibi benzetmelere dayalı yaklaşık ölçüler kullandığı gibi, kimi bölümlerde de dönemin ölçü terimlerini kullanır:

"Ve şehr-i mezbûrda tûlâ ve arzı beşer yüz zirâ' bir büt-hâne var idi. Ortasında uyur şeklinde bir büyük büt yapmışlardı. Ol sanemin kaddi elli ayak ve kef ü pâyinin uzunluğu dokuz ayak ve kellesinin devri yirmi bir zirâ' idi. Ve etrâfı dâiren mâdâr tekellüfli binâlar olub cevâniblerinde yigirmişer zira' ve dahı çok ve az sanemler yapmışlar. Ve âdem boyunda müteharrik sûretler yapmışlar idi ki görenler anları zinde sanurlardı. Ve bâkı duvarlarda ol kadar sanâyi icrâ itmişler idi ki görenler engüşt-i hayreti dehâna vaz iderlerdi.Ve zikr olunan büyük sanemin bir elini başı altına ve bir elini uyluğı üzerine koyub tamâm mutallâ kılmışlardır. Rengârenk libâslar giydürüb nâmını Şamgûni komışlar idi."(1913:21)

Karşılama ve ağırlama törenlerini ayrıntılı olarak anlatan sefir, betimleyici anlatımın yanı sıra iki kez konuşmalara dayalı anlatıma da başvurmuştur. Nakkaş'ın bir sefir olarak imparatorla kurulan iletişimi belgelemek ve iki ülke arasındaki diplomatik ilişkilerin gelişimini somutlamak amacıyla kısa iki anekdota ve iki konuşmaya yer vermiştir. Bunlardan biri Hıtay İmparatoru›nun Mirza Şahruh ve Mirza Baysungur'un hediyelerini kabul ettiği zaman elçilerle yaptığı konuşma, diğeri yine İmparatorun diğer elçi elçi Arıgdak'la olan Sungur kuşu diyaloğu, sonuncusu da yine bir diğer elçi Sadi Hoca'nın İmparatorla olan konuşmasıdır. İmparator avdayken Mirza Şahruh'un gönderdiği attan düşüp ayağını incittiği için elçilere kızar ve onların Hıtay'ın doğusundaki illere sürülmesini emreder. Elçi Mevlana Kadı, imparatoru bu fikrinden "Elçiye zeval olmaz." içeriğinde bir konuşmayla vazgeçirir. Ertesi gün imparatorla elçi Sadi Hoca arasında şöyle bir konuşma geçer:

"Pâdişâh elçilerin yine süvâr olmalarını fermân ve kendüsine yakın gitmeleriyle Şâdi Hoca'ya şikârda senün getürdiğin ata süvâr olmuşdum. Gâyetle pîrlik ve dermânsızlığından beni düşürüb ayağımı elem-zede eyledi. Nîce şeyler tılâ itdikden sonra hâlâ bir mikdâr veca sükûn bulmuşdır. Hediye getürilen şey gâyetle pâkîze olmak gerekdir ki izdiyâd-ı muhabbete bâ'is ola deyu şikâyet ve ta'rîz itdikde Şâdi Hoca pâdişâhım ol at Timur Hân sâhib-kırânın yadigârı olmağla size kemâl-i muhabbet ve iclâl kasdıyla irsâl buyurmışlardı.Deyu cevâb virdiğinde gâyetle haz idüb ba'de pâdişâh bir Turnaya Sunkur salub aldırdıkdan sonra ol Sunkurı Sultân Şâh'a ve bir Sunkur dahı getürdüb Sultân Ahmed'e virdi." (1913:44)

Bu cevap, Gıyaseddin Nakkaş'ın ülkeler arası diplomatik ilişkilerde iletişimi öncelediğini belirten önemli bir aktarımdır. Anlatının tekdüzeliğini gideren bu öyküleyici anlatımın yanı sıra Sefaretname'nin devlet adamlarını tanıtan dipnotları da ana metin kadar dikkat çekicidir. Yazar bu dipnotlarda anlatım açısından iki ülke arasında denge kurmuştur. Hıtay seyahatinin başlamasıyla öncelikle görev tanımından ve birlikte yolculuk ettiği diğer elçilerden söz eden yazar, dipnotlarda da bağlı bulundukları Timurlu

devlet adamlarını tanıtır. Devlet adamlarının biyografik bilgilerini verdikten sonra kişilik yapılarına birkaç cümleyle değinen yazar, her birinin ülkelerine olan katkılarına özellikle değinir. Mirza Baysungur zamanında bilim, sanat ve hüner el üstünde tutulmuş, bu işleri yapanlar itibar görmüştür. Onun yaptırdığı özel bir binada "kırk aded meşhûr hattât, gece gündüz nadîde kitaplar yazar" bir o kadar "mücellid, müzehhib musavvirler bu kitâbları teclîd, tezhîb, tasvîr, tezyîn ederler", "Hattatlık zerefşânlık müzehhiblik musavvirlik, mücellidlik bu zâtın himmetiyle fevka'l-âde terakkî itmişdir." Şahruh Sultan'ın diğer oğlu Mirza Uluğ Bey döneminin en önemli bilim adamları için rasathane inşa ettirdiği gibi, yaptırdığı medreselerden de sayısız bilim adamı yetişmesini sağlamıştır. Her iki kardeş de aynı zamanda Farsça şiir yazmaktadır. Şiirlerle ve ilgi çekici ayrıntılarla bezenmiş olan bu dipnotlar aynı zamanda kısa birer biyografi özelliği taşımaktadır.

3. Sonuç

Timurlu-Çin ilişkileri araştırmalarında Batılı ve Japon araştırmacılar tarafından önemli bir tarihî belge olarak *Hıtay Sefaretnamesi*'ne doğrudan başvurulmaktadır. Bizim bilim dünyamızda ise bu türden çalışmalar sınırlı sayıdadır. Oysa bu eser 15. yüzyıl tarih araştırmaları açısından önemli bir kaynak eser olduğu kadar edebiyat tarihimiz açısından da önemlidir. Edebiyatımızın gezi türünde bilinen ilk eseri olan *Hıtay Sefaretnamesi* tarihî ve sosyolojik açıdan olduğu kadar edebî açıdan da incelemeye değer bir metindir. Gıyaseddin Nakkaş, Hıtay yolculuğunu modern gezi kitaplarındaki gibi kronolojik bir düzenle sistematik olarak anlatır. Gün, ay, zaman belirterek anlatısını yapılandıran Nakkaş, gözlemlediği ülke ve toplumun tüm bileşenlerini de aktarır. Coğrafi durum ve güvenlik sistemleri, din ve hukuk düzeni, kent düzeni, mimari yapılar ve sanat uygulamaları yolculuk öyküsü içinde art arda monotonlaşmadan anlatılır. Sonuç olarak, Gıyaseddin Nakkaş'ın Sefaretname'yi -daha çok bir görev raporu olarak ele almakla birlikte- yaptığı canlı betimlemeler ve yabancı bir toplumun sosyal yapısını anlatmak üzere seçtiği kısa anekdotlardaki öyküleştirici yaklaşımıyla edebiyatımıza gezi türünün ilk nitelikli örneğini kazandırdığını söyleyebiliriz.

KAYNAKLAR

Ahmet Haşim (2004). *Frankfurt Seyahatnamesi Mektuplar-Mülâkatlar*. İstanbul: Dergâh Yayınları.

Aka, İsmail (1994). *Mirza Şahruh ve Zamanı (1405-1447)*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Asiltürk, Bâki (2009). Edebiyatın Kaynağı Olarak Seyahatnameler. *Turkish Studies,* 4(1), 911-995.

Çandarlıoğlu, Gülçin (1995). *Orta Asya'da Timurîler, Çin'de Ming Münâsebetleri, Ch'en Ch'eng Elçilik Raporu*. İstanbul: Mimar Sinan Üniversitesi Matbaası.

Dilek, Kaan (2007). İran Seyyahları ve Farsça Seyahatnameler. *Kebikeç*, 24: 213-220.

Hecker, Felicia J. (1993). A Fifteenth-Century Chinese Diplomat in Herat. *Journals Royal Asiatic Society,* 3(1) , 85-98.

Gıyaseddin Nakkaş (1913). *Hıtay Sefaretnamesi* (Çev. Küçükçelebizâde İsmail Asım). İstanbul: Kader Matbaası.

Gökyay, Orhan Şaik (1973). Türkçede Gezi Kitapları. *Türk Dili Dergisi, Gezi Özel Sayısı,* 258, 457-467.

Gürsoy, Belkıs Altıniş (2002). Sefaretnameler. *Türkler Ansiklopedisi,* C.12(582). Ankara: Yeni Türkiye Yayınları.

İnayet, Alimcan (2007). Divanü Lûgat-it-Türk'te Geçen "Çin" ve "Maçin" Adı Üzerine. *Turkish Studies*, 2(4), 1174-1184.

Kaşgarlı Mahmud (1998). *Divanü Lûgat-it-Türk Tercümesi* (Çev. Besim Atalay). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Köprülü, Fuat (1913). Kitâbiyyât Tenkidleri. *Millî Tetebbular Mecmuası,* 2(5), 356-368.

Macit, Muhsin (2002). *Cihanşah ve Türkçe Şiirleri*. Ankara: Grafiker Yayınları.

Mahir, Banu (1993). Osmanlı Saz Üslubu Resimlerinde Ejder İkonografisi, *Sanat Tarihinde İkonografik Araştırmalar: Güner İnal'a Armağan* (271-294). Ankara: Hacettepe Üniversitesi Armağan Dizisi.

Özerdim, Mukaddire N. (1950). Acâib-ül-Letâif (Hıtay Sefâret-nâmesi) ile Çin Kaynakları Arasında İlgi. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 8(3), 345-371.

Roemer , Robert H. (1974). Timurlular, *İslâm Ansiklopedisi,* C. 12(346-370). İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

Senemoğlu, Yavuz (1990). Hıtay Sefaretnamesi. *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi,* 68, 63-84.

Taşağıl, Ahmet (1998). Hıtâynâme. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi,* C. 17(404-405). İstanbul.

Togan, Zeki Velidi (1940). Ali Ekber. *MEB İslâm Ansiklopedisi*, C.1(318-319).

Unat, Faik Reşit (2008). *Osmanlı Sefirleri ve Sefaretnameleri*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Yih-Min, Lin (1967). *Ali Ekber'in Hıtayname Adlı Eserinin Çin Kaynakları ile Mukayese ve Tenkidi*.Tai-Pei.

Zsombor, Rajkai (2010), Japanese and Chinese Research on the Timurid-Ming Chinese Contacts. *Acta Orientalia,* 63 (1), 63–103.

Özet

15. Yüzyılda Hıtay'da Bir Timurlu Sefir: Gıyaseddin Nakkaş'ın Hıtay Gözlemleri

1422'de Hoca Gıyaseddin Nakkaş tarafından Farsça yazılan, 1728'de Küçükçelebizade İsmail Asım tarafından Osmanlı Türkçesine çevrilen *Hıtay Sefaretnamesi*, bilinen en eski gezi kitabımızdır. Timurlu mirzalarından Mirza Baysungur'un sefir olarak görevlendirdiği Nakkaş, resmî görevini yerine getirirken sadece fiziksel gözlemlerle yetinmemiş, Hıtay toplumunun sosyal ve kültürel yapısıyla da ilgilenmiş, bunları hazırladığı rapora ayrıntılı olarak aktarmıştır. Bu yönüyle *Hıtay Sefaretnamesi*, ilk gezi kitabımız olmasının yanı sıra 15. yüzyıl araştırmaları için de göz ardı edilemeyecek bir kaynak olarak önemlidir. Makalede Sefaretname'nin içerdiği gözlem notları ve anlatım biçimi incelenmektedir.

Anahtar Sözcükler: Hıtay Sefaretnamesi, sefir, gezi kitabı, Timurlu-Ming ilişkileri

Abstract

A Timurid Ambassador in Hıtay and on 15. Century: Gıyaseddin Nakkaş's Hıtay Observations

Hıtay Sefaretnamesi is our oldest known travel book written by Hoca Gıyaseddin Nakkaş in Persian in 1422 and transleted into Ottoman Turkish in 1728 by Küçükçelebizade İsmail Asım. Mirza Baysungur of the Timurid Mirza's was commissioned as an envoy Hoca Gıyaseddin Nakkaş , while performing the embassy official duty, has not only satisfied with the physical observations but also dealt with social and cultural structure of Hıtay society and transfferred them to his prepared report in detail. İn this regard *Hıtay Sefaretnamesi* can not be ignored as a source is important in the 15th century research as well as being our first travel book. The present paper analyses the narration and observation notes of the Hıtay Sefaretnamesi.

Key Words: Hıtay Sefaretnamesi, ambassador, travel book, Timurid-Ming contacts